

IMRÉNYI ANDRÁS

NYELV, POÉTIKA, KOGNÍCIÓ. ELMÉLET ÉS MÓDSZER A POÉTIKAI KUTATÁSBAN.

Domonkosi Ágnes – Simon Gábor (szerk.) 2018. Eger: Líceum Kiadó. 225 lap

1. Az ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszékéhez kötődő, de más hazai egyetemekről is számos tagot számláló ELTE Stíluskutató csoport munkájában az utóbbi másfél évtizedben mélyreható változások zajlottak le. A korábban Szathmári István vezetésével működő csoport eredetileg a funkcionális stilisztika műhelye volt, amely önmagát a hagyományos leíró nyelvtanhoz képest pozicionálta, a stílushatás mint *parole*-jelenség szempontjából vizsgálva a *langue*-hoz tartozó nyelvi kifejezéseket, szerkezet típusokat (l. Szathmári 2004). A 2000-es években azonban mindinkább teret nyert a kognitív nyelvészet szemléletmódja, amely szakít a *langue-parole* dichotómiával, a grammatikát szemantikai alapokra helyezi, a jelentést a társas megismerés közegében vizsgálja, és kiemelt szerepet tulajdonít a konstruálásnak, azaz annak a képességünknek, hogy egy adott dolgot vagy szituációt különböző módokon dolgozhatunk fel fogalmilag és nyelvileg (Langacker 2008). Mindezen elméleti belátások mentén a kutatócsoport több éven át főként a stílus szociokulturális tényezőinek szentelte figyelmét, egy olyan stilisztikán munkálkodva, amely elsősorban a szociolingvisztikával és a kognitív pragmatikával folytat párbeszédet; ennek fő eredményei Tátrai-Tolcsvai Nagy szerk. (2012)-ben olvashatók.

A jelen kötet ehhez az irányultsághoz képest egy poétikai fordulat dokumentuma: a kutatás homlokterében az irodalom – és különösen a táغان értett líra – mint a megismerés egy specifikus, de nem periférikus módja áll (vö. Simon 2018: 36). Ezáltal hangsúlyosabbá válik az irodalomtudományhoz való viszony, és a kognitív stilisztika annak terepe lesz, hogy hogyan lehet a kognitív nyelvészet eszközeivel, a társas megismerés nézőpontjából leírni az irodalmi (vagy más) szövegeket jellemző poétikusságot. A kötet alcímében szereplő „elmélet és módszer” kifejezés elhasználnak tűnhet, de messzemenően indokolt: a kutatócsoport munkája a filozófiai, irodalomelméleti reflexióktól a korpuszok annotálásának vagy éppen a kérdőíves adatgyűjtésnek a problémáiig rendkívül széles spektrumot fog át. A korpuszannotálás ezen a helyen külön kiemelésre érdemes: a kutatócsoport az ELTE Digitális Bölcsészeti Központjával együttműködve 2018-ban megkezdte egy annotált poétikai korpusz létrehozását (vö. Domonkosi–Simon 2018: 7). A kötet egy ehhez kapcsolódó kutatási tervet is bemutat (Domonkosi et al. 2018), a további tanulmányok pedig – amelyek egy 2016-os egri műhelykonferencia előadásaira épülnek – úgy értelmezhetők, mint a kutatást megalapozó munkálatok eredményei.

2. A kötet az elméleti kérdéseket tárgyaló tanulmányoktól halad a fokozottabban módszertani jellegűek felé. Simon Gábor, Tolcsvai Nagy Gábor, Pethő József és Tátrai Szilárd egy-egy tanulmánya – ha különbözőképpen artikulálva is – de egyaránt a „Mi a kognitív poétika? Mi a viszonya más megközelítésekhez?” és/vagy a „Mit is jelent, miben áll a poétikusság kognitív nézőpontból?” kérdések megválaszolására irányul. A következő négy tanulmányban (Falyuna Nóra, Nagy Tamás, a Domonkosi Ágnes – Kuna Ágnes szerzőpáros, valamint Hámori Ágnes cikkében) az elméleti kérdésekből kiinduló és azokhoz visszacsatolt kvalitatív elemzés kap meghatározó szerepet. Végül Dodé Réka és szerzőtársai tanulmánya, Sólyom Réka cikke, valamint a kötet zárásaként a csoport kutatási terve még erőteljesebben a módszertani kihívásokat helyezi előtérbe.

3. A poétika és a poétikusság kognitív nyelvészeti megközelítését Simon Gábor árnyaltan kontextualizálja a szemiotika, a fenomenológia és a langackeri kognitív nyelvtan tézisei nyomán. Javaslatára szerint „egy nyelvi szerkezet [...] azáltal tud poétikusnak hatni, hogy miközben megszokott módon nyelvi jelként működik, vissza is vonódik jelszerűsége, [...] megszűnik körülhatároltsága, nyitottá válik nem konvencionális aspektusok irányába” (Simon 2018: 32–33).¹ Más szavakkal, „a poétikusság egyszerre jelentés és jelenlét [...], a nyelv és a fogalmiság előttihez való visszatérés a tapasztalásban [...], két fő mozzanata a jelentésadás (szemantika, sémákon alapul) és a meghatározatlanság, nyitottá válás (jellé válás, poieszisz ‘alkotás, formálás’)” (Simon 2018: 35). A szerző hatásosan mutat rá Oravecz Imre egy verse kapcsán, hogy a poétikusság nem feltételezi hagyományosan költői eszközöknek tekintett nyelvi megoldások alkalmazását; lényege inkább az, hogy „másként teszi láthatóvá, észlelhetővé a közös valóságot” (Simon 2018: 35).

Tolcsvai Nagy Gábor tanulmánya „a jelenkori poétika legjelentősebb magyar elméleti munkájának, Kulcsár-Szabó Ernő Metapoétikájának egy középponti tételére adandó válasz (egy lehetséges válasz)” (Tolcsvai Nagy 2018: 41). Míg Kulcsár-Szabó (2007: 13–54) felfogásában a költői nyelv alapsajátsága, hogy a nyelv mediális és referenciális (szemantikai) jellege kettéválik, és a mediális lesz a meghatározó, az önmagára vonatkozó nyelvi szerkezet adja a poétikusságot, addig Tolcsvai Nagy – a Simon Gábor-tanulmánnyal összhangban – négy irodalmi példa alapján amellett érvel, hogy „a szemantikai (»referenciális«) összetevő igen szorosan összekapcsolódhat a szűk értelemben vett poétikaival” (Tolcsvai Nagy 2018: 49). Például az István, a király című rockopera *Pusztulj, vagy meghalsz!* mondatában a *pusztul* ige különböző jelentései egyaránt aktiválódnak (‘távozik’, illetve ‘megsemmisül’), és mindez „megformáltságbeli feszültségben, vagyis poétikai hatásban végződik: a poétikai szerkezet (ellentét és azonosság)

1 E megfogalmazás kissé problematikusnak látszik. A funkcionális nyelvészeti iskolák (amelyek közé a kognitív nyelvészet is tartozik) eleve nem a nyelvi jel pontos körülhatároltságát, rögzítettségét, stabilitását vallják, hanem – a hétköznapi nyelvhasználatra vonatkozóan is – döntő szerepet tulajdonítanak az egyezkedésnek, az emergenciának (Hopper 1987), a nyelv folyamatos újraalakításának és -alakulásának.

nem létezhet a szemantikai szerkezet megléte nélkül (két szó egyszerre ellentétes és azonos jelentése az egyik poliszemiája révén)” (Tolcsvai Nagy 2018: 43).

Pethő József fő kérdésfeltevése, hogy „Melyek a poétikus metafora általános jellemzői?” (Pethő 2018: 51). Az előzetesnek szánt választ gondosan felépítve, a javaslat elemeit explicitté téve tárgyalja mind a poétikusság, mind a metafora fogalmát, majd kitér a hétköznapi és a poétikus (költői) metaforák viszonyára. A poétikusságot Domonkosi et al. (2018) alapján a nyelv olyan alkalmazásba vételeként értelmezi, amely „ugyan magyarázható a nyelvi szerkezetek általános működtetéséből kiindulva, ám a jelentésképzés mentális műveleteinek összetettségét tekintve attól fokozati eltérésekben mutatkozik meg” (Pethő 2018: 52). Ami a poétikus metaforákat illeti, Lakoff–Turner (1989) nyomán Pethő nagy hangsúlyt helyez a kiterjesztés, a kidolgozás, a kritikus kérdezés és a komponálás műveletére. Ezenkívül az újszerűség, azaz a konvencionáltság, begyakorlottság hiánya, a kontextus szerepe, a metaforák aránya, szövegbeli összjátéka, valamint a metaforák hatóköre jelenik meg fő szempontként a poétikai metaforák elemzéséhez (Pethő 2018: 61).

A poétikusság empirikus kutatása, az annotált korpusz szempontjából is döntő jelentőségű kérdéssel foglalkozik Tátrai Szilárd tanulmánya, amely az aposztrofikus fikció és a közös figyelem működtetését vizsgálja dalszövegekben. Frye (1957) és Culler (1981) javaslatainak kognitív nyelvészeti adaptálásával a szerző az aposztrofé alakzatát a líra jellegadó tulajdonságaként mutatja be. „A lírai beszédhelyzetet lényegében az aposztrofé (elfordulás) fikciója kezdeményezi, hívja elő”; erre utal, hogy a szerző által vizsgált 40 Quimby-dalszövegből 38-ban megtalálható „a fikcionális aposztrofé valamilyen megvalósulása, a dalszöveg tényleges címzettjétől való elfordulás explicit nyelvi jelölése. Ez a rendkívül magas arány egyértelműen támogatja annak feltételezését, hogy az aposztrofé egyike azoknak a tulajdonságoknak, amelyek a lírát mint prototípusulví kategóriát működtetik” (Tátrai 2018: 73). A távol lévő kedvessel (Country Joe McDonald), bizonyos tárgyakkal és állatokkal (Álmatlan dal), illetve elvont fogalmakkal (Aranykor; Sehol se talállok) a beszélő egyaránt fiktív személyes kapcsolatba, diskurzusba lép (l. Tátrai 2018: 71).

Tátrai Szilárd cikkéhez szorosan kapcsolódik Falyuna Nóráé, amely a Wellhello nevű magyar formáció 11 dalának szövegét elemzi funkcionális kognitív keretben. A szerző szerint „az aposztrofé mellett [...] további jelenségeknek is vizsgálat tárgyát kell képezniük, ezért szükségesek a részletes kvalitatív elemzések, amelyek feltérképezik, milyen jellegadó tulajdonságokkal bírnak a lírai alkotások” (Falyuna 2018: 79). Összegző megállapítása szerint „a vizsgált szövegek diszkurzív komplexitását nem az aposztrofé jelensége adja [...], hanem a megfigyeltetett jelenet tér- és időbeli kontextusának viszonyai” (Falyuna 2018: 92). Megítélésem szerint a megállapítás „nem... hanem” szerkezetét érdekesebb lett volna „nemcsak... hanem... is”-re cserélni: Falyuna írása nem mond ellent Tátrai javaslatának, inkább kiegészítő szempontokat, átfogóbb szemléletet kezdeményez. Ha a lírát – Tátrai idézett szöveghelye alapján is – prototípusulví kategóriaként értelmezzük, akkor az aposztrofé tulajdonságának kieme-

lése nem jelenti azt, hogy azt a kategória minden példányában fel kell tudni mutatni, vagy hogy annak minden esetben dominánsnak kell lennie. A szükséges és elégséges feltételek helyett a családi hasonlóság elve érvényesül.

Nagy Tamás tanulmánya Csontos Nórának (2012) az idézésekre vonatkozó modelljét terjeszti ki a genette-i értelemben vett plágiumokra és célzásokra, amely terminusok helyett, azok negatív konnotációit kiküszöbölve az „implicit idézés” megjelölést alkalmazza. A szerző a Szeretlek Magyarország honlapon közölt tíz legjobb megzenésített vers nyelvi és fogalmi struktúráit vizsgálja, „arra fókuszálva, hogy az idézők milyen stratégiákat alkalmaznak a befogadó figyelmének irányítására”, és ennek alapján következtet „az idézett és zenei elemekkel kiegészített versek kategóriájának lehetséges központi, periférikus és legperiférikusabb példányait jellemző tulajdonságokra” (Nagy 2018: 108). Mint látható, a kötet több tanulmányán végigvonul a lírának, illetve egyes lírai szövegcsoportoknak prototípuselvű kategorizációja.

Domonkosi Ágnes és Kuna Ágnes tanulmánya módszertani szempontból igen előremutató kivételt képez a kötetben belül, rámutatva a kognitív poétika szemléletének más módszerekkel kevésbé érvényesíthető implikációira. Petőfi S. János (vö. pl. Petőfi–Benkes 1992) eljárásait adaptáló empirikus kutatásuk Ady Héja-nász az avaron című versének átalakítását kérte az adatközlőktől (dilettáns vers, slágerszöveg, rap, illetve próza létrehozásával), ezáltal a beszélők intuitív, gyakorlati poétikai tudását igyekezett mozgósítani (vö. Domonkosi–Kuna 2018: 116–118). Mint a szerzők megállapítják, a kognitív poétika „a poétikusságot nem az egyes művek nyelvi tulajdonságának tekinti, hanem a befogadás, a megértés folyamatában kibontakozó minőségnek” (Domonkosi–Kuna 2018: 118). Ezt a *tudni-hogyan* típusú (azaz *know-how* jellegű) gyakorlati tudást pedig hatékonyabban, közvetlenebbül lehet vizsgálni kreatív-produktív gyakorlatokkal, mint interjú vagy kérdőíves módszerrel, amelyek interpretációs minták, fogalmi apparátusok, metaszöveg-alkotási rutinok használatát hívják elő (l. Domonkosi–Kuna 2018: 115). A szerzők az összegyűlt szöveganyag kutatói intuícióra épülő stilisztikai, poétikai elemzésére vállalkoznak; nem egy eleve adott poétikai elméletet tesztelnek tehát, hanem a kutatás során szerzett adatokból jutnak általánosításokhoz.

Hámori Ágnes tanulmánya az érzelmek elemzési lehetőségeivel foglalkozik a kognitív poétikai kutatásban és korpuszfeldolgozásban. Igen kiterjedt szakirodalmi háttérrel mozgósítva (és a különböző diszciplínák eredményeit integrálva) tárgyalja az érzelmek pszichológiai, szemantikai és poétikai vonatkozásait. Kreativitás, költői nyelv és érzelmek között szoros összefüggést feltételez, hasznosítva egyebek mellett Tsur (2002) kognitív poétikai megközelítését. Mint írja, „a poétikai folyamatok kognitív elemzése [...] három aspektusra bontva írható le: a szokásos kognitív folyamatok működése, a szokásos folyamatok egyfajta zavara és végül ezek sajátos elvek alapján történő újrendezése” (Hámori 2018: 153). A tanulmány az érzelem(kifejezés) elméleti kérdéseinek vizsgálata után – igen érzékeny és pontos – vers- és dalszövegelemzéseket, valamint a korpuszannotálásra vonatkozó észrevételeket tartalmaz. Nagy

szerepet kapnak olyan szempontok, mint a különféle sémák, forгатókönyvek, metaforák működtetése, az érzélem explicit megnevezése vagy annak hiánya, az elemi polaritás-, energia- és irányviszonyok, illetve ezeknek érzelmekkel való összekapcsolódása.

Az érzelmekkel kapcsolatos vizsgálódás nehézségeire a szerző maga is rámutat (l. Hámori 2018: 166). A nehézség többek között abból adódik, hogy igen eltérő értelmezést és érzelmi választ aktiválhat egy adott szöveghely a befogadótól függően – aszerint, hogy ki hogyan rezonál egy-egy nyelvi fordulatra. Számomra erre példa, ahogyan a szerző a *Magam adom* című Quimby-dalszöveget elemzi: mint írja, „a refrénben ismételt *magam adom* kifejezés [...] a megadás, megtöretés, az ellenállás feladásának aktusát jeleníti meg”; „a dalszöveghez kapcsolódó érzelmek negatív jellegűek, és a szomorúság, reménytelenség felé mutatnak” (Hámori 2018: 164). Saját olvasatom Hámoriétól jelentős mértékben különbözik, ami természetesen nem jelenti egyik vagy másik olvasat helyénvalóbb mivoltát.

A szöveg központi stíluseszköze a figura etymologica (pl. *nem sajnálom, nem sajnáltatom magam; elragadom, elragadtatom magam; megbabonázom, megbabonáztatom magam*); az ide tartozó alakzatok közé egy játékos „figura népetymologica” is keveredik (*megkövetem, megkövetelem*). Ezáltal a befogadó figyelme fokozottabban ráirányul a tövekre és azok elsődleges jelentésére. Ami a *megadom magam* szerkezetet illeti, annak hétköznapi jelentése valóban a megtöretéshez, az ellenállás feladásához kapcsolódik, így negatív érzelmet hív elő. Ugyanakkor a szövegben a *magam adom* kifejezés is szerepel, amely a ‘szerepjátás helyett természetesen viselkedik’ jelentést hozza játékba, immár pozitív emocionális értékkel. A figura etymologica révén a hallgatóban felidéződhetnek további, szintén pozitív érzelmi értékű kifejezések, például a *megadom magam neki* szerkezethez formailag hasonló *odaadom magam neki, átadom magam neki* mintázatok. Erre ráerősít a *neki* tagmondatkezdő helyzete, ami a kontrasztív topikként való értelmezést támogatja (‘neki megadom magam – másnak nem’), azt is implikálva, hogy a beszélő saját elhatározásából, saját választása szerint teszi azt, amit tesz. A dal poétikussága számomra így éppen a pozitív és a negatív érzelmek összekeveredéséből (is) származik, ami a szöveget alkotó kifejezések közötti sűrűn szőtt hálózatnak, a fonológiai (pl. *megkövet/megkövetelem*), szemantikai (pl. *bánt/sajnál*) és morfológiai, azaz egyszerre fonológiai és szemantikai kapcsolatok (pl. *felkavar/felkavarodik*) feldolgozásának emergens következménye (a „morfológiai kapcsolat” itt alkalmazott fogalmához vö. Bybee 2001: 22).

Az annotált korpusz létrehozását legközvetlenebbül támogató tanulmány Dodé Réka, Ludányi Zsófia, Falyuna Nóra és Kuna Ágnes közös cikke (Dodé et al. 2018). A szerzők előbb bemutatják a korpusz fogalmának értelmezési lehetőségeit, a korpuszok típusait, majd körvonalazzák a cikk megírásakor még csak tervben létező magyar lírai korpusz összeállításának néhány kérdését, a kognitív funkcionális elméleti háttér szerepét. Végül a nemzetközi szakirodalomban megtalálható poétikai korpuszok típusait és a hozzájuk kapcsolódó kutatáso-

kat ismertetik. A készülő korpusz kapcsán kiemelhető, hogy négy alkorpuszra tagolódik (kanonikus lírai szövegek; kortárs líra; dalszövegek; slam poetry). A feldolgozás a morfológiai, szófajtani elemzésen túl a líraisággal szorosan összefüggő nyelvi jelenségek, például az aposztrofé annotálását is megcélozza. Szintén nagy szerepet kap a Stíluskutató csoport munkájában, sőt azon túl is a metaforák elemzésének és annotálásának kérdése. E területen Simon Gábor az elmúlt években egyetemi hallgatók bevonásával intenzív műhelymunkát kezdeményezett (vö. Simon et al. 2019), Kuna Ágnes pedig egy amerikai–svájci–magyar projekt résztvevőjeként az egészségügyi konfliktusok metaforaelemzésével foglalkozott (l. Kuna et al. megj. e.).

A kötet záró tanulmányában Sólyom Réka az elmúlt több mint tíz évben végzett, neologizmusokra vonatkozó kérdőíves kutatásának eredményeit összegzi, illetve reflektál a kérdőíves módszer lehetséges felhasználási módjaira, területeire a kognitív poétikai elemzésekben. A szerző elemzéseiben központi jelentőségű a fogalmi integrációk (blendek) grafikus ábrázolása. A blend poétikai szerepét Sólyom Réka egy Margaret Freemantól vett idézettel hatásosan támasztja alá. Eszerint „a poétikai ikonicitás akkor érhető el, amikor a megélt tapasztalat jelen pillanatába történő érzelmi bevonódás formába öntése a komplex blend létrehozásának formájában fejeződik ki, amely a költemény egésze” (Freeman 2012: 2, idézi Sólyom 2018: 207, Sólyom Réka fordítása).

Végül a kötet tartalmazza a Stíluskutató csoport kutatási tervét is (Domonkosi et al. 2018), amely tovább erősíti azt a benyomást, hogy miközben több szálon folyik a tudományos munka, ezek a szemléletmód és a célok mentén összehangolódnak, a világos módszertan pedig biztos alapot ad a közös kutatás eredményességéhez. Mivel a készülő annotált korpuszról a korábbi tanulmányok kapcsán is szó esett, itt már csak két fogalmat emelnék ki, amelyek a kutatás elméleti háttere szempontjából döntő fontosságúak. Az egyik a séma-rekonfiguráció (séma és megvalósulás újszerű, a megszokottól eltérő viszonya), amelyben a csoport a poétikusság kognitív szemantikai értelmezésének egyik kulcsát látja. A másik pedig a kontextualizáció, azaz a kontextus létrehozásának folyamata, amelynek poétikai szerepe abból származik, hogy a lírában „a közös, interszubjektív figyelmi aktusként értelmezett megnyilatkozás [kontextusa] összetettebb, kevésbé koherens tér-, időbeli, társas és mentális modellként bontakozik ki az elbeszélésekhez viszonyítva” (Domonkosi et al. 2018: 214). Mindebből jól látható, hogy a kutatás a poétikusság vizsgálatát a társas nyelvi tevékenység kognitív szemantikai és pragmatikai kutatásának közegébe helyezi. A poétika/stilisztika és a nyelvléírás más területei nincsenek elhatárolva; ha hangsúlyaikban különböznek is, de egységes szemlélettel közelíthetők meg.

4. Összegzésképpen elmondható, hogy a kötet a magyar nyelv kognitív poétikai kutatásában jelentős állomás; magyar viszonylatban úttörő módon kezdeményezi a kognitív nyelvészet bevonását a poétikusság vizsgálatába. Fontos kiemelni, hogy noha a kötet célja e kutatási terület meghonosítása, a kutatócsoport – mint a szerkesztői bevezető rámutat – nem egyszerűen átvette

a nemzetközi eredményeket, hanem azok alkalmazhatóságára, továbbgondolhatóságára is rákérdezett (I. Domonkosi–Simon 2018: 8). A csoport munkájában kiemelkedő jelentőségű az ELTE Digitális Bölcsészeti Központjával együttműködésben készülő, és „a későbbiekben nyilvánossá teendő” (Domonkosi et al. 2018: 218) lírakorpusz. E vállalkozás jóval túlmutat az egyetemi kutatómunka hagyományos diszkurzív keretein: más tudományterületeken is jelentős felfedezésekhez járulhat hozzá, és új utakat nyithat a magyar költészet befogadásához.

Irodalom

- Bybee, Joan 2001. *Phonology and language use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Csontos Nóra 2012. Az idézés kognitív szemantikai megközelítése. Az idéző rész szerepe és viszonya az idézettel. In: Tolcsvai Nagy Gábor – Tátrai Szilárd (szerk.): *Konstrukció és jelentés. Tanulmányok a magyar nyelv funkcionális kognitív leírására*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem. 195–201.
- Culler, Jonathan 1981. *The pursuit of signs. Semiotics, literature, deconstruction*. London, New York: Routledge.
- Dodé Réka – Ludányi Zsófia – Falyuna Nóra – Kuna Ágnes 2018. Poétika és korpusz. Hogyan nyújthat segítséget a korpusznyelvészet poétikus szövegek vizsgálatához? In: Domonkosi–Simon (szerk.): 175–196.
- Domonkosi Ágnes – Kuna Ágnes 2018. Kreatív-produktív módszerek és kvalitatív szövegelemzés a poétikai kutatásban. In: Domonkosi–Simon (szerk.): 113–138.
- Domonkosi Ágnes – Simon Gábor 2018. Előszó. In: Domonkosi–Simon (szerk.): 7–8.
- Domonkosi Ágnes – Simon Gábor szerk. 2018. *Nyelv, poétika, kogníció. Elmélet és módszer a poétikai kutatásban*. Eger: Líceum Kiadó.
- Domonkosi Ágnes – Kuna Ágnes – Simon Gábor – Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor 2018. Poétikai mintázatok korpuszalapú kognitív stilisztikai kutatása. A Stíluskutató csoport kutatási terve. In: Domonkosi–Simon (szerk.): 211–222.
- Falyuna Nóra 2018. Esettanulmány a dalszövegek líraiságának elemzéséhez. In: Domonkosi–Simon (szerk.): 79–94.
- Freeman, Margaret 2012 [2009]. Blending and beyond: Form and feeling in poetic iconicity. In: Isabel Jaén – Julien Simon (szerk.): *Cognitive literary studies: Current themes and new directions*. Austin: Texas University Press. 127–143.
- Frye, Northrop 1957. *Anatomy of criticism*. Princeton, Oxford: Princeton University Press.

- Hámori Ágnes 2018. Az érzelmek elemzési lehetőségei a kognitív poétikai kutatásban és korpuszfeldolgozásban. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 139–174.
- Hopper, Paul 1987. Emergent grammar. *Berkeley Linguistic Society* 13: 139–157.
- Kulcsár-Szabó Zoltán 2007. *Metapoétika. Önprezentáció és nyelvszemlélet a modern költészetben*. Budapest, Pozsony: Kalligram.
- Kuna, Ágnes – Bochatay, Naïke – Kim, Sara – Csabai, Márta 2020. Being in the same boat, in two different ways. Conflict metaphors in health care. In: Brdar, Mario – Brdar-Szabó, Rita (eds.): *Figurative thought and language in action*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. (megjelenés előtt)
- Lakoff, George – Turner, Mark 1989. *More than cool reason: A field guide to poetic metaphor*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald W. 2008. *Cognitive grammar: A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Nagy Tamás 2018. Idézett és zenei elemekkel kiegészített versek fogalmi és nyelvi struktúráinak elemzési lehetőségei. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 95–112.
- Pethő József 2018. Metafora és poétikusság. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 51–64.
- Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa 1992. *Elkallódni, megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben*. Veszprém: OTTÉV.
- Simon Gábor 2018. Kognitív és/vagy nyelvészeti poétika. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 9–40.
- Simon Gábor – Bajzát Tímea – Ballagó Júlia – Havasi Zsuzsanna – Roskó Mira – Szilávi Eszter 2019. Metaforaazonosítás magyar nyelvű szövegekben: egy módszer adaptálásáról. *Magyar Nyelvőr* 143: 223–247.
- Sólyom Réka 2018. A kérdőíves felmérések szerepe a kognitív szemantikai és stilisztikai elemzésekben. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 197–210.
- Szathmári István 2004. *Stilisztikai lexikon*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Tátrai Szilárd – Tolcsvai Nagy Gábor szerk. 2012. *A stílus szociokulturális tényezői. Kognitív stilisztikai tanulmányok*. Budapest: ELTE.
- Tátrai Szilárd 2018. Az aposztrofikus fikció és a közös figyelem működése a dalszövegekben – társas kognitív megközelítés. In: Domonkosi-Simon (szerk.): 65–78.

Tsur, Reuven 2002. Aspects of cognitive poetics. In: Semino, Elena – Culpeper, Jonathan (eds.): *Cognitive stylistics. Language and cognition in text analysis*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 279–318.

Tolcsvai Nagy Gábor 2018. Poétika szemantika nélkül? In: Domonkosi–Simon (szerk.): 41–50.